

Horváthné Kökény Annamária – Bálint Ádám – Csajbók Róbert – Komládi Lili

Pénzügyi tervezés a különböző életciklusokban

Horváthné Kökény, Annamária – Bálint, Ádám – Csajbók, Róbert – Komládi, Lili:
Financial Planning in Different Household Life Cycles

Households are characterised by different life cycles with different income structures and expenses. They have to be considered and planned in time, so that their financial background can be ensured. Regarding efficiency households are able to make their optimal choices from different alternatives on the basis of their own system of objectives. In many cases households are unable to make these effective decisions, which is usually due to the low level of their financial culture. There are certain points in people's lives when it is useful to have a large amount of savings. One of these points is the old age when people cannot earn a sufficient amount of money. The other one takes place when someone starts his or her career or a family and when they make a living so as to be able to support themselves. One alternative of household life cycles is to set up their own business and operate it. Even during the operation of enterprises we can differentiate several life cycles. Households taking up enterprises are usually able to plan the necessary financial background to launch their businesses and to prepare business plans for a profitable operation as well as adjust them to changes, which is not an easy task. In our research we write about savings and we describe their roles in given life cycles. This writing includes some important elements of our research.

Keywords: *life cycle; tax allowances; state support; savings; self-care; financial planning*

ÁTTEKINTÉS

A háztartásokat különböző életciklusok jellemzik, más-más bevételi és kiadási szerkezettel. Ezeket szükséges időben átgondolni, megtervezni, hogy azok pénzügyi fedezete biztosítható legyen. Hatékony esetben a háztartások képesek saját célrendszerük alapján a különböző alternatív lehetőségek közül meghozni a mindenkori optimális választásukat. Sok esetben a háztartások nem tudják meghozni ezeket a hatékony döntéseket, ami többnyire a pénzügyi kultúrájuk alacsony szintjére vezethető vissza. Az emberi életnek több olyan fő szakasza van, amelyben hasznos, ha az ember nagy összegű megtakarítással rendelkezik. Az egyik az időskor, amikor már egyáltalán nem vagy kevésbé alkalmas az egyén arra, hogy megélhetését biztosító munkajövedelemre tegyen szert. A másik a pályakezdés, családalapítás, önálló lakhatás biztosítása és az egzisztenciateremtés időszaka.

A háztartások életciklusának egyik alternatív lehetősége a saját vállalkozás alapítása és annak nyereséges működtetése, ami sokszor nem egyszerű feladat. Tanulmányunkban a megtakarításokról írunk és az egyes életciklusokban betöltött szerepét mutatjuk be. Írásunk a kutatómunkánk néhány fontos elemét tartalmazza.

Kulcsszavak: életciklus; adókedvezmény; állami támogatás; megtakarítás; öngondoskodás; pénzügyi tervezés;

ELMÉLETI BEVEZETŐ

A megtakarításoknak nagyon széles elméleti háttere van. Sok szerző vizsgálta e kérdést. Többnyire abból indulnak ki, hogy a gazdaság egészének működését alapvetően befolyásolja az egyes individuumoknak az a döntése, hogy rendelkezésükre álló jövedelmüknek mekkora hányadát fordítják folyó fogyasztásra, és ezzel komplementerként mennyit takarítanak meg.

Az így képződő megtakarítások aztán (manapság már legfőképpen a pénzpiacok révén) nélkülözhetetlen alapját képezik a vállalkozói szféra beruházásainak. Arról azonban, hogy milyen belső indíttatás alapján hozzák meg a gazdasági szereplők megtakarítási döntéseiket, már megszűntek a vélemények.

A ma klasszikusnak nevezett közgazdaságtan elméleti rendszerét a Say-törvény hatja át, mely szerint minden áru vételára teljes egészében keresletet jelent más áruk iránt.

A neoklasszikusok gondolkodása szerint az egyén hedonista, jövedelmét teljes egészében elkölti, erről csak akkor mond le, ha a kamat révén a jövőben nagyobb hasznosságra tehet szert.

Keynes szemléletében ez az attitűd gyökeresen megváltozik. Nála a kamat más funkciója miatt sem lehetne a megtakarítást csak a kamatból levezetni: Keynes elméletében a kamat a likviditásról való lemondás jutalmaként jelenik meg, ha tehát a fogyasztó a hasznosság alapján csoportosítja jövedelmét az egyes időszakok között, akkor ez nem lehet az egyetlen meghatározó, más ösztönzésre is szükség van ahhoz, hogy megtakarítson. Keynes ennél tovább megy, a megtakarítást nem úgy fogja fel, mint a fogyasztás olyan csökkenését, amit az egyén a jövőbeli többletfogyasztással helyettesít, hanem vagyoni létrehozásaként, amelyet valamilyen a jövőben nem specifikált javakra költhet majd el. Ilyenformán a megtakarításnak objektív és szubjektív tényezőit különbözteti meg. Objektívek az olyan befolyásoló tényezők, mint a reáljövedelem nagysága, a bruttó és a nettó jövedelem közötti különbség, az egyén időpreferenciája (a jelenbeli és a jövőbeli javak „cserearánya”), szubjektívek pedig a tartalékolás előre nem látott esetekre, függetlenség, önállóság elérése, örökhagyási szándék, a spekulációs lehetőségek kihasználásának biztosítása. Keynes elméletében a fogyasztó nem dönt racionálisan abban az értelemben, ahogyan ezt a neoklasszikusok gondolták: döntésében szerepet kap az óvatosság, az előrelátás, a fősvényesség, a büszkeség motívuma is. A megtakarítási döntés már nem egyetlen változó, a kamatláb

függvénye, hanem számtalan külső-belső tényező játszik szerepet benne.

Az életciklus-elmélet a Keynesi gondolatokkal szembeni egyik legfőbb ellenvetése az, hogy nem veszi figyelembe azt az alapvető emberi tulajdonságot, hogy a fogyasztást időben elsimítani igyekszünk. Ezt a megfontolást veszi figyelembe Modigliani és Brumberg életciklus elmélete. Abból indulnak ki, hogy az egyén tulajdonképpen egy „fogyasztási pályát” tervez meg egész életére, azaz igyekszik fogyasztását időben elsimítani. Ez abban az esetben igaz, ha érvényesül Gossen I. törvénye, tehát a fogyasztás határhasználata minden időszakban csökkenő. Így a fogyasztó egységnyi fogyasztásról való lemondással a jelenben nem nyer ugyanakkora hasznosságot a jövőben, célja ezért egyértelműen az lesz, hogy fogyasztását egyenletessé tegye. Azt tervezi, hogy élete során megszerzett jövedelmét úgy osztja majd el, hogy stabil életszínvonalat, állandó fogyasztást biztosítson magának.

A permanens jövedelem hipotézis elmélete Milton Friedman nevéhez köthető. Friedman két alkotóelemre bontotta a megtermelt jövedelmet: permanens és átmeneti jövedelemre. A permanens jövedelem a jövedelem azon része, amelyről az emberek azt gondolják, hogy a jövőben is fennmarad. Az átmeneti jövedelem pedig az, amely nem áll rendelkezésre tartósan. Friedman meglátása az, hogy a fogyasztás mindenekelőtt a permanens jövedelemtől függ, mert a fogyasztók a hitelfelvétellel és megtakarításaikkal igyekeznek egyenletesebbé tenni fogyasztásukat, válaszul a jövedelem átmeneti változásaira. A permanens jövedelem hipotézis tehát arra világít rá, hogy a fogyasztás függ az emberek várakozásaitól. A közelmúltban folytatott kutatások ezt a szemléletet a racionális várakozások feltevésével ötvözték. E szerint az emberek minden rendelkezésre álló információt felhasználják, hogy optimális előrejelzéseket adjanak a jövőre vonatkozóan.

Hogyan döntenek el a háztartások, hogy jövedelmük mekkora részét fogyasszák el ma, és mennyit tegyenek félre belőle? Ez a probléma mikro ökonómiai természetű, mert a döntéshozók

egyéni viselkedésére irányul. A kérdés megválaszolása azonban a makro ökonómia szempontjából is fontos. A háztartások döntései hosszú távon és rövidtávon egyaránt befolyásolják a gazdaság egészének működését.

A makrogazdasági megtakarítások a magán-szféra és az állam megtakarításaiból tevődnek össze. A megtakarítások a jövedelmektől és a fiskális politikai változóktól függenek, azaz az állam milyen adó és kiadás politikát folytat. A makro ökonómia egyik alaptétele az, hogy a megtakarítások a beruházások forrásai. Megtakarítás és a beruházás is értelmezhető úgy, mint valaminek a kereslete és kínálata. A megtakarítás a hitelkínálat, az emberek kölcsönadják megtakarításaikat a beruházásokhoz, vagy betétként elhelyezik a bankban, amely tovább hitelezi azokat. A beruházás adja a hitelkeresletet. Mivel a beruházás a kamatlábtól függ, a hitelek iránti kereslet is ennek függvénye. A kamatláb úgy alakul, hogy a beruházás egyenlő legyen a megtakarítással. Ha a kamatláb túl alacsony, a kibocsátás nagyobb részét kívánják beruházásra fordítani, mint amennyi az emberek szándékolt megtakarítása. Ilyenkor a hitelkereslet meghaladja a hitelkínálatot, a kamatláb emelkedik. Azonban ha a kamatláb túlságosan magas, a megtakarítás nagyobb a beruházásoknál. Mivel a hitelkínálat nagyobb, mint a hitelkereslet, a kamatláb csökken. Egyensúlyi kamatláb ott alakul ki, ahol a megtakarítások megegyeznek a beruházásokkal.¹

MEGTAKARÍTÁSOK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

A kutatócsoportunk egyik tagja, Bálint Ádám több éve vizsgálja a megtakarítások alakulását Magyarországon. A megtakarítások és a GDP közötti összefüggést vizsgálva 16 év adatai

alapján az alábbi tendenciák figyelhetők meg. A megtakarítások 0 és 13 % között ingadoztak. A magyar gazdaság hatalmas átalakuláson ment keresztül az elmúlt években. A lakosság és az állam ismét kénytelen a lehetőségeiken belül élni, miután a külföld megvonta azt a biankó csekket, amelyet a 2000-es években használtunk nagy gyakorisággal. Az elmúlt néhány év tudatosította a magyar lakosságot és a politikai elit java részében, hogy a takarón túli nyújtózás olykor veszéllyel jár. Mindennek első korai jelei már a megtakarításokon is látszanak.

A hitelből finanszírozott majd' egy évtized a beruházási klíma fokozatos romlásához, a növekedési potenciál romlásához vezetett. E tekintetben a magyar mentalitás az angolszász mintát követte, szemben a magas megtakarításokkal rendelkező, ma a világgazdaság motorját adó német, kelet-ázsiai, kiemelten kínai (20 százalékos GDP-arányos lakossági megtakarítás) mintával. Az elmúlt két évben a helyzet gyökeresen megváltozott.

A lakossági megtakarítások a megelőző időszak alacsony (2003-ban negatív) megtakarítási rátái után ismét dinamikus emelkedni kezdtek, 2010 első félévében a GDP 4-5 százalékos körüli szintjére. Ez családonként évente átlagosan félmillió forintos éves megtakarítást jelent.

A megtakarítási ráta javulása elsősorban annak köszönhető, hogy az adósok egy része visszafizeti hiteleit, illetve ami hitel lejár, a helyett kevesebb hitelt vesznek fel.²

A jelenlegi kormányzati gazdaságpolitika a magánnyugdíj pénztári megtakarítások jelentős részét államosította, ezért erre a megtakarítási formára a jövőben kevesen számíthatnak. Igaz azonban az is, hogy olyan megtakarításból, amely a közelmúltban tapasztalt sokkok alkalmával tudna áthidaló puffert jelenteni a meg-

¹ N. Gregory Mankiw: Makroökonómia, Budapest, Osiris Kiadó, 1999

² http://www.mfor.hu/cikkek/A_lakossagi_megtakaritasokban_rejlik_a_magyar_gazdasag_jovoje.htm, Letöltés dátuma: 2010. november 8.

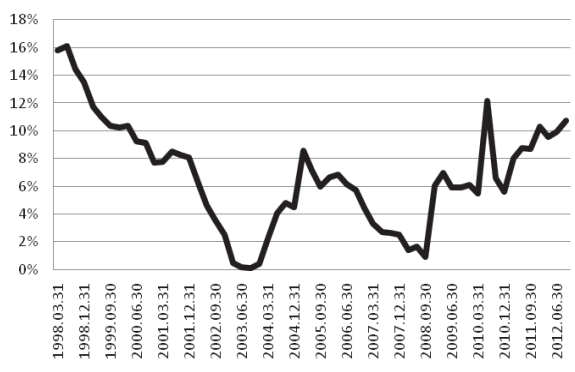
takarítóknak, ma még csak nagyon kevés képvisződik. A befektetési jegyeken kívül lényegében minden egyéb pénzügyi eszköznek a felhalmozása az elmúlt két évben mélyrepülést vett: az életbiztosítások az adókedvezmény megszűnésével, a tartósan lekötött betétek pedig a hozamok versenyképtelenné válásával marginalizálódtak a megtakarítási döntésekben.

A megtakarítások alakulásának fontos eleme a hitelezési aktivitás. Ugyanakkor összefüggés van a reáljövedelmek és a megtakarítás alakulása között. Úgy látszik, hogy a lakossági jövedelmek emelkedését viszonylag stabilan követik a nominális megtakarítások 1999 elejéig, azután azonban a megtakarítási hajlandóság folyamatosan mérséklődik. A megtakarítási hajlandóság csökkenését valószínűleg nem írhatjuk teljesen a hitelezés megélénkülésének rovására, hiszen a bruttó megtakarítások esetében is hasonló tendenciák figyelhetők meg. A 2000-es évek elején a megtakarítások drasztikus visszaesése játszódott le. Ennek oka valószínűleg a hitelállomány számottevő növekedése volt. A gazdaságpolitika számos eszközzel ösztönözte a lakásépítést, a lakosság jövedelmi várakozásai kedvezőek voltak. A lakossági hitelezési aktivitás szükségképpen élénkíti a banki kapcsolatokat, valamint a lakáshitelezés esetében a banki megtakarításokat is emeli, addig, amíg a pénzeket lekötik. A pénzügyi aktivitás együtt mozog a banki reálbetéti kamatokkal.

A háztartások megtakarítása a munkajövedelmük alapján is rendkívül nagy eltéréseket mutat a vizsgált időszakban. Míg 1990-ben több mint 18%-ot takarítottak meg, addig 2003-ban a nullához közelített ez az érték. 2004-ben is-

mét megugrott, a 12%-t is meghaladta, 2005 után viszont ismét jelentős visszaesés tapasztalható. Ez a visszaesés a gazdasági válság kirobbanásáig tartott. A válság időszakában a megtakarítások ugrásszerű növekedése figyelhető meg, amely a korábban leírt okokra vezethető vissza, különösen a 2010-es év 12%-os megtakarítása.

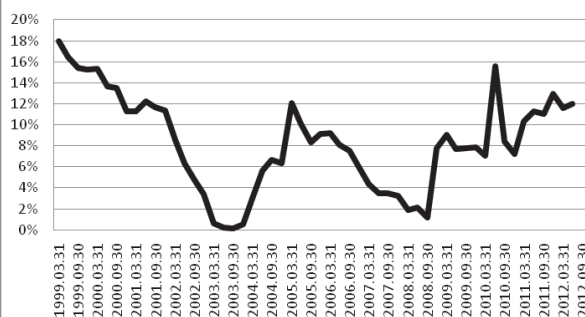
1. ábra. A háztartások megtakarítása Magyarországon a rendelkezésre álló jövedelem függvényében 1998 és 2012 között

Forrás: MNB adatok alapján saját szerkesztés

Jóléti társadalmakban kimondható, hogy a jövedelem 10-20%-ának megtakarítása nem igazán jelent lényeges, az életszínvonalon is érezhető lemondást. Ahogyan egy kissé közhelyesen fejezik ki, a nettó bér 10%-a különösebb erőfeszítés nélkül is megtakarítható, ha „nem kenyérré kell.” Ebből kiindulva, és feltételezve, hogy hazánk a jóléti államok közé sorolható, kimondhatjuk, hogy ekkora hányad megtakarítása csak szándék kérdése. Így a pénzügyileg is tudatosabb csoportok, amennyiben nem a létminimumon tengődnek, a rendelkezésükre álló jövedelmük bizonyos hányadát évről évre félreteszik, s ezzel megállapítható, hogy mennyire tartják fontosnak az anyagi biztonságot. Az MNB adatai alapján azt vizsgáltam, hogy a keresetekből mennyit fordítanak fogyasztásra és megtakarításra. A 90-es évek elején azt láthatjuk, hogy a fogyasztás

2. ábra. A háztartások megtakarítása Magyarországon a háztartások munkajövedelmének függvényében 1999 és 2012 között

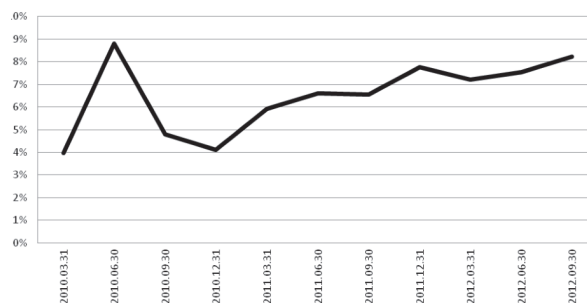
Forrás: MNB adatok alapján saját szerkesztés

A megtakarítások aránya mintegy 20%-os szintről indult. 2003-2004-ben a megtakarítások a nullához közelítettek a gazdaságban. A világgazdasági válság idején is alacsonyok voltak, napjainkban arányuk növekedésnek indult.

A 3. számú ábrán a háztartások megtakarítását látjuk. A kormányváltás előtti hónapokban a megtakarítási ráta jelentősen növekedett. Ez valószínűleg a fogyasztói várakozásokkal függ

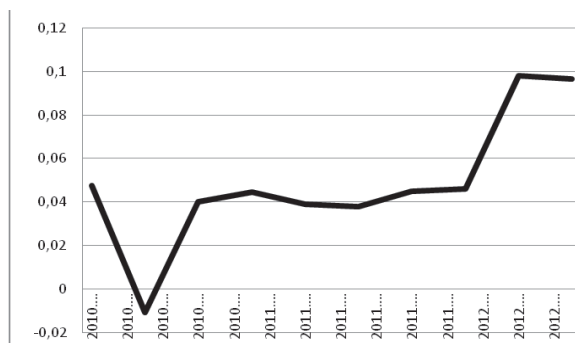
lényegesen meghaladta a keresetek összegét. Ennek oka az lehet, hogy a lakosság rendelkezett béren kívüli jövedelmekkel, amit fogyasztásra fordított. A vágató infláció időszakában nem mondtak le a korábbi fogyasztási szokásaikról, így az egyéb tartalékaikat is fogyasztási célokra fordították. 2004-től figyelhetjük meg, hogy a keresetek fogyasztásra történő fordítása 100% alá csökkent, 2011-ben mintegy 65 %.

3. ábra. A háztartások megtakarítása Magyarországon a GDP százalékában 2010 és 2012 között

Forrás: MNB adatok alapján saját szerkesztés

4. ábra. A vállalkozások megtakarítása Magyarországon a GDP százalékában 2010 és 2012 között

Forrás: MNB adatok alapján saját szerkesztés

össze. Ha a jövőt pesszimistának ítélik meg, kevesebbet fogyasztanak, többet takarítanak meg. A választások után a fogyasztói bizalom erősödött, ami a megtakarítási ráta csökkenésével mérhető. 2011 januártól azonban a megtakarítási ráta ismét növekedett, 2012 szeptemberére a GDP arányában a 8 százalékot is meghaladta. A 4. számú ábra a vállalatok megtakarítását mutatja a GDP arányában.

A választások előtt a vállalkozások a nyereségük 5 százalékát takarították meg. A választások után -2 százalékra esett vissza, amely arra utal, hogy több hitelt vettek fel, mint amennyit megtakarítottak. Egy hónap alatt azonban viszszervert a kiinduló szintre, és ez 2011 decembereig nem is változott. 2011 végétől azonban a megtakarítási ráta jelentősen emelkedett, 2012. márciusban elérte a 8 százalék körüli értéket, ami az év közepéig (eddig álltak rendelkezésemre adatok) meg is maradt.

ÖNKÉNTES KÖLCSÖNÖS PÉNZTÁRAK

A kutatócsoport vezetőjének, Horváthné Kökény Annamáriának a kutatási témája: Az állami szabályozás hatása a lakosság hosszú távú megtakarításaira. Kutatása során a lakosság hosszú távú öngondoskodási szokásait, az azt befolyásoló állami ösztönző rendszer alakulását, az állam célirányos befolyásoló szerepét a háztartások pénzgazdálkodására, valamint ezek hatását elemzi. Ennek részeként a személyi jövedelemadó adókedvezményeinek lehetőségeit és azok alakulását is vizsgálja.

Fontos, hogy az adórendszer az állami nyugdíjak kiegészítéseként támogassa az öngondoskodási és egészségmegőrzést elősegítő célokat. Ezek egyik lehetősége a magánszemélyek személyi jövedelemadózási és a munkáltatók járulékfizetési kedvezményei. Az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak működését az 1993. évi XCVI. törvény szabályozza, amely szerint a „szociális biztonság erősítése sürgető társadalmi érdek.” A biztosítópénztárak célja, hogy törvényes formát adjanak az öngondoskodásnak. Meghonosítása Magyarországon a társadalombiztosítás reformjának szerves része. Az önkéntes pénztári tagság nem kötelező, a pénztárba önkéntes alapon lehet belépni. A 16. életévet betöltött magánszemély már létesíthet pénztári tagságot. A pénztár a belépési nyilatkozat elfogadását annak záradékolásával

tanúsítja. Havi rendszerességgel a tagok tagdíjat fizetnek, amelynek egy része a pénztár működési költségeit fedezi. Ennek mértéke a tagok éves befizetési összege alapján változik, illetve teljesen pénztárfüggő. A tagdíj legkisebb mértékét a pénztárak alapszabályai tartalmazzák, amit minden pénztártagnak egységesen fizetnie kell. A tag saját elhatározása alapján a tagdíjon kívül további összegeket is fizethet be. Az egyéni tagdíj, az esetleges munkáltatói hozzájárulás, a negyedévenként jóváírt hozamok, az értékelési különbözletek, valamint a személyi jövedelemadó kedvezményeként jóváírt összegek kerülnek jóváírásra az egyéni számlákon. Az egészségpénztári tagok befizetései, valamint a munkáltatói hozzájárulás három tartalékba kerülnek:

1. Fedezeti tartalék, amelyből a szolgáltatások finanszírozása történik,
2. Működési tartalék, amelyből a pénztár a működési költségeit finanszírozza,
3. Likviditási tartalék, amely az időlegesen fel nem használt pénzeszközök gyűjtésére és a két másik alap általános tartalékként, a pénztár fizetőképességének biztosítására szolgál.

Hazánkban háromféle önkéntes pénztár létezik: az önkéntes nyugdíjpénztár, az önkéntes egészségpénztár és az önszegélyező pénztár.

2011. január 1-jétől a pénztárba való befizetések után már nem 30 százalék, hanem csak 20 százalék az adókiutalás mértéke, bár összességében változatlan maradt, maximum 100000 forint, kivéve, ha az adózó 2020. január 1-je előtt nyugdíjba vonul, mivel az ő esetükben ez az összeg maximum 130000 forintot. Nyugdíj és egészségpénztári, illetve önszegélyező pénztári együttes tagságok esetén ezek az összegek továbbra is 120000, illetve 150000 forint. Az adókedvezmény jövedelemkorlát nélkül igénybe vehető azok számára, aki felelősséggel gondolkodik saját maga és családja életéről, jövőjéről.

ÖNKÉNTES KÖLCSÖNÖS NYUGDÍJPÉNZTÁR

Az önkéntes nyugdíjpénztár a nyugdíjas éveink jövedelem-kiegészítésére szolgál. Az önkéntes nyugdíjpénztári tagság nem kötelező, a pénztárba önkéntes alapon lehet belépni. Havi rendszerességgel a tagok tagdíjat fizetnek, amelynek egy része a pénztár működési költségeit fedezi. Ennek mértéke a tagok éves befizetési összege alapján változik. A tagdíj legkisebb mértékét a pénztárak alapszabályai tartalmazzák. A működési költség feletti rész a tagok egyéni számláin kerülnek nyilvántartásra. Ezek befektetései révén a tagokat hozamok illetik meg, amely ugyancsak az egyéni számlákon kerülnek jóváírásra, negyedéves rendszerességgel. A pénztártagok választhatnak, általában több, különböző befektetési portfólió közül, a hozamelhárításuk és kockázatviselési hajlandóságuk alapján. Az egyéni tagdíj, az esetleges munkáltatói hozzájárulás, a negyedévenként jóváírt hozamok, az értékelési különbözetelek, valamint a személyi jövedelemadó kedvezményeként jóváírt összegek kerülnek jóváírásra az egyéni számlákon. A törvény által megjelölt kötelező várakozási idő 10 év. A várakozási idő a tagsági viszonyban a belépéstől számított azon időszaka, amelynek elteltével az egyéni számlaköveteléshez, illetve a szolgáltatáshoz a pénztártag hozzájuthat. A felhalmozási időszak pedig a tagsági viszony létesítésétől a nyugdíj-szolgáltatás megnyílásáig terjedő időszak. 10 év várakozási időszak letelte után a magánszemély választhat, hogy változatlan feltételekkel, vagy tagdíj fizetése nélkül továbbra is tag marad, vagy a pénztártagságát változatlan formában folytatja, de – legfeljebb háromévente egy alkalommal – az egyéni számláján nyilvántartott összeg egészét vagy egy részét felveszi, vagy tagsági viszonyának megszüntetésével kilép. A várakozási idő elérése után az 1993. évi XCVI. törvény 47. §-a alapján mind a négy lehetőséggel élhet az adózó, de nem egyforma adózási

feltételekkel. Ennek szabályairól a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény rendelkezik. A kötelező 10 éves várakozási idő eltelté után az egyéni számlánkon jóváírt hozamokat és értékelési különbözeteleket részünkre adómentesen kifizetik, amit akár 3 évente megismételhetünk. A kifizetésre kerülő tőkerész viszont az összevont adóalapba tartozik. 10 év várakozási idő után évente 10 százalékkal csökkenteni lehet a nyugdíjpénztári kifizetés összegét a jövedelem megállapításánál, de 2007. január 1-jétől csak a mindenkori havi befizetés utáni 10 év elteltével. A pénztártagot a személyi jövedelemadó előleg levonásán túl még 27 százalékos egészségügyi hozzájárulás (EHO) fizetési kötelezettség is terheli az egészségügyi hozzájárulásról szóló 1998. évi LXVI. törvény alapján, melyet az adózónak magának kell bevállania és megfizetnie a személyi jövedelemadó bevallásának benyújtásával egyidejűleg. Az EHO alapja megegyezik a személyi jövedelemadó előleg alapjával. Ez a törvény 1999. január 1-jén lépett hatályba.

ÖNKÉNTES KÖLCSÖNÖS EGÉSZSÉGPÉNZTÁR

Az egészségpénztárak célja, az egészség védelme érdekében, a társadalombiztosítás által egyáltalán nem, vagy csak részben támogatott ellátások kiegészítése és az aktív életkorban megjelenő kockázatok csökkentése. Az egészségpénztár kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatásokat, valamint életmódjavító egészségpénztári szolgáltatásokat nyújthat a pénztártagok, illetve rendelkezésük alapján a közeli hozzátartozók – házastárs, egyenes ági rokon³, testvér és élettárs – részére. **Az egész család egészségmegőrzését, a betegségek megelőzését, illetve azok korai felismerését szolgálják úgy, hogy a betegségekkel kapcsolatos kiadások csökkenjenek. Fontos az egészséges élet-**

³ Nagyszülő, szülő, gyermek, unoka

mód kialakítása. Az állam is méltányolja az egészségcélú öngondoskodás ezen formáját, adókedvezmény igénybevételének lehetőségével. Az egészségpénztár kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatásként a következő, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár által nem, vagy csak részben finanszírozott szolgáltatásokat nyújthatja:

1. Gyógyszertári termékek (Gyógyszerek, OGYI⁴ engedélyes gyógyhatású készítmények)
2. Gyógyászati segédeszközök (EMKI⁵ engedéllyel rendelkező termékek)
3. Csecsemő- és betegápolási cikkek
4. A szenvedélybetegségről való leszoktatásra irányuló kezelések támogatása
5. Szemüveg, kontaktlencse és tartozékaik
6. Fogászati szűrés, kezelés
7. Egészségügyi és gyógyászati szolgáltatások
8. Az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet által nyilvántartásba vett, gluténmentes speciális élelmiszerek
9. Mozgáskorlátozottak lakókörnyezetének átalakítása
10. Vak személy részére vásárolt speciális könyvek árának támogatása.
11. Megváltozott egészségi állapotú személyek életvitelét megkönnyítő speciális eszközök árának, valamint lakókörnyezetük szükségleteikhez igazodó átalakítási költségeinek támogatása.
12. Vakvezető kutyával összefüggésben felmerült költségek támogatása.
13. Pénzbeli kiegészítő egészségbiztosítási szolgáltatások a kieső jövedelem teljes vagy részbeni pótlására betegség miatt keresőképzetlenség esetén,
14. Hátramaradottak segélyezése halál esetén
15. Szolgáltatást finanszírozó egészségbiztosítók (betegségbiztosítók)

⁴ Országos Gyógyszerészeti Intézet

⁵ Egészségügyi Minőségfejlesztési és Kórháztechnikai Intézet

16. Gyógytorna, gyógymasszázs, fizioterápiás igénybevételének támogatására
17. Otthoni gondozás

ÖNKÉNTES KÖLCSÖNÖS ÖNSEGÉLYEZŐ PÉNZTÁR

Az önszegélyező pénztár kiegészíti a többi önkéntes pénztárt, a háztartások különböző élethelyzeteinek pénzügyi támogatását szolgálja. Önszegélyező pénztár által támogatott szolgáltatások köre:

1. A gyermek születéséhez kapcsolódó szolgáltatások, amely a gyermek születésekor nyújtható támogatás. A terhesség ideje alatt, 91. naptól, illetve a szülést követő 120 napon belül lehet igénybe venni. Terhesség alapján igazolt költségek alapján, szülést követően pedig egyszeri támogatásként, számlák bemutatása nélkül számolható el. A befizetések utáni várakozási idő 180 nap.
2. Munkanélküli ellátások, táppénz kiegészítése esetén az eredeti jövedelem és a csökkentett jövedelemrész közötti különbözetre vehető igénybe a szolgáltatás.
3. Tűz- és elemi károkhoz kapcsolódó segély, amely csak a szolidáris alapból folyósítandó, azaz nem az egyéni számlák terhére vehető igénybe.
4. Betegséghez, egészségügyi állapothoz kapcsolódó segélyek
5. Hátramaradottak segélyezése halál esetén
6. Nevelési év-kezdési, tanévkezdési (beiskolázási) támogatás. A beiskolázási támogatás éves összege egy személy részére gyermekenként legfeljebb a tárgyév első napján érvényes havi minimálbér lehet, 2013. január 1-jétől. A befizetések utáni várakozási idő 180 nap.
7. Gyógyszer és gyógyászati segédeszközök árának támogatása
8. Közüzemi díjak, amely finanszírozására fordítható támogatás havi összege legfeljebb a tárgyév első napján érvényes havi minimálbér 15 százalékának megfelelő összeg

lehet. A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvényben és a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvényben meghatározott védendő fogyasztónak minősülő pénztárhoz által fizetendő közüzemi díjak (villamos energia, gáz, ivóvíz, csatornadíj) megtérítésére biztosítható.

9. Lakáscélú devizaalapú jelzáloghitel törlesztésének támogatása. A pénztár közvetlenül a folyósító hitelintézet részére fizethet meg, amennyiben a törlesztő részlet mértéke a hitelszerződés aláírásának időpontját követő árfolyamváltozás következtében húsz százalékot meghaladó mértékben nőtt és a támogatást a pénztárhoz igényelte. A lakáscélú devizahitel törlesztésére fordítható támogatás havi összege, legfeljebb a tárgyév első napján érvényes havi minimálbér 15 százalékának megfelelő összeg lehet, azaz 2013-ban a 98000 forintos minimálbér után 14700 Ft mind az adós, mind az adóstárs részére, amennyiben rendelkeznek önszegélyező pénztári számlával. Az árfolyamgát igénybevétele nem akadályozza az igénybevételeket, abban az esetben, ha a törlesztő részlet ebben az esetben is meghaladja a húsz százalékos növekedést.
10. Otthoni gondozás, ahol a gondozott korától függetlenül igénybe vehető a szolgáltatás.
11. Idősgondozás támogatása
12. Temetési támogatás, amely a pénztárhoz vagy közeli hozzátartozójának halála esetén vehető igénybe.

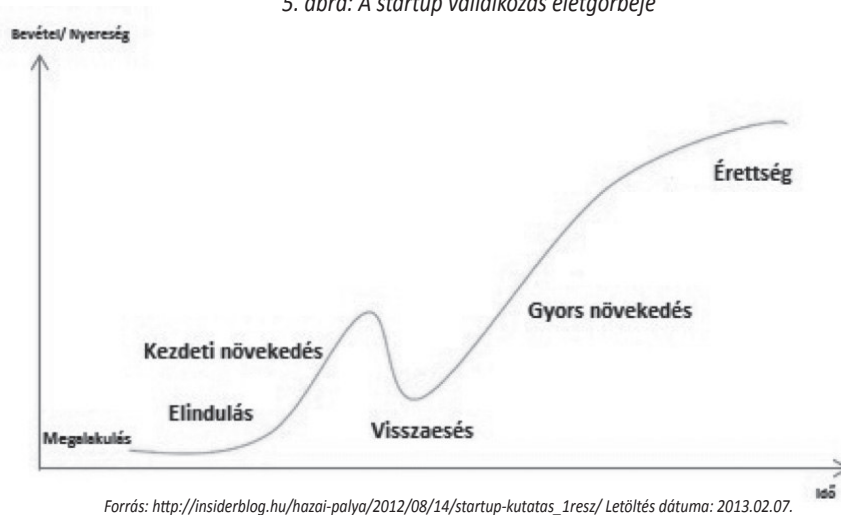
Az önszegélyező pénztári szolgáltatásoknál szeretnénk kiemelni a beiskolázási támogatást, amelynek összeghatára 2013. január elsejétől nagymértékben megnövekedett és elszámolhatóak a 25. életévet be nem töltött magánszemély magyarországi főiskolán vagy egyetemen végzett tanulmányok költségei (tandíj, térítési díj, albérleti díj, kollégiumi díj, stb.), függetlenül attól, hogy nappali, esti vagy levelező ta-

gozatra jár. Ez nagymértékben segíti a fiatalok továbbtanulását a mostani, minimális állami finanszírozott férőhely melletti időszakban.

AZ ÁLLAM TÁMOGATÓ SZEREPE A MAGYAR FELSOÓKTATÁSBAN – A DIÁKHITEL LEHETŐSÉGEI

A kutatócsoportunk egyik tagja, Komládi Lili a felsőoktatáshoz kapcsolódó állami segítséget, támogatási rendszert kutatja. A magyar felsőoktatásban az állam szerepe mindig jelen volt. A tudományágak gyors fejlődésével és a gazdasági-társadalmi igények növekedésével módosult a képzési idő, illetve sokrétűbbé vált az oktatási rendszer. Egyre indokoltabbá vált az állami szerepvállalás a felsőoktatásban is, amely egybeesett a technikai fejlődés, a létszám, a minőség diktálta költségnövekedéssel, valamint az állami források növekedésével. Az 1993. évi LXXX. törvény megjelenésével önálló törvény született a felsőoktatásról. Ez a törvény lehetővé tette, hogy az állami intézmények mellett magán és egyházi felsőoktatási intézményeket is létesítsenek, működtessenek. A felsőoktatási törvényt 1996-ban módosították. Ekkor jelent meg a kétéves felsőfokú szakképzés és az állami finanszírozás mellett ekkor vált lehetővé a költségtérítéses képzés. A költségtérítéses képzésből adódott a diákhitel konstrukció megjelenése, amely a továbbtanulást segítő állami támogatási rendszer. 2001. április 27-én alakult meg a Diákhitel Központ, amely a diákhitelezést bonyolítja le. A társaság alapítója és a tulajdonosi jogok gyakorlója az Oktatási Minisztérium. 2001. június 30-án jelent meg a hallgatói hitelrendszerről és a Diákhitel Központról szóló 119/2001. (VI. 30.) kormányrendelet. Jelenleg megkülönböztetjük a diákhitel 1 és diákhitel 2 konstrukciókat. Mindkettőre jellemző az állami szabályozás és támogatás. A legfőbb azonosság, hogy nincs szükség kezesre, bárki igényelheti, aki a hazai felsőoktatásban részt vesz, nincs hitelbírálat és bármikor díjmentesen előtör-

5. ábra: A startup vállalkozás életgörbéje

leszhető. A legfőbb különbség pedig az, hogy a diákhitel 2 nem szabad felhasználású hitel, csak képzési cél finanszírozható belőle, valamint jóval alacsonyabb (csak kettő százalék) a kamata az állami kamattámogatás miatt.

VÁLLALKOZÁS INDÍTÁSA ÉS MŰKÖDTETÉSE

A vállalkozások működése alatt is megkülönböztethetünk különböző életciklusokat. A vállalkozásba fogó háztartások optimális esetben képesek a saját vállalkozásuk elindításához szükséges pénzügyi háttér megtervezésére és a nyereséges működéshez szükséges pénzügyi tervek folyamatos elkészítésére, illetve a változások alapján azok aktualizálására. Vannak azonban olyan esetek, amikor a vállalkozási ötlet mellé nem párosul sem tőke sem pénzügyi, sem szakmai szakértelem. Ekkor az érték az innovatív ötletben, az újszerű megközelítésben van, amely képes a dinamikus fejlődésre. Ezeket az úgynevezett „startup” vállalkozásokat - amelyet a kutatócsoportunk egyik tagja, Csaj-

bók Róbert kutatja - körültekintő tőkebefektetők segítik, akik vállalják a nagyon magas kockázatot a későbbi magas profit érdekében, ezzel segítve az ötletgazda vállalkozókat. Erre sajnos kevés vállalkozásnak van lehetősége.

A startup sikeréhez a szükséges tőke mellette a jól megszervezett csapatmunka elengedhetetlen, ahol a magas kockázatvállalás melletti tagok közötti bizalom, összetartás, szakértelem, az innovatív, dinamikus ötletgazdagság jellemző.

A háztartások, akik összegyűjtött megtakarításaik egy részét vállalkozás indításába fektetik, hosszú távon képesek ezzel megalapozni a saját, valamint gyermekeik jövőjét, ráadásul nagy valószínűséggel azt tehetik nap, mint nap, amit szeretnek, hiszen olyan vállalkozás indítását valósítják meg, amely közel áll a szívükhöz. Sikeres működés esetén a háztartási életciklus más szakaszait lesznek képesek az így összegyűjtött vagyonnal, megtakarítással segíteni, illetve a későbbiekben képessé válhatnak újabb induló vállalkozások megsegítésére, mind tőkével, mind szakértelemmel.

ÖSSZEGRZÉS

Célunk, hogy felkeltsük az igényt a háztartások *saját*, hosszú távú pénzügyi terveik hatékony kialakítására, magánszemélyként és vállalkozóként egyaránt. Szeretnénk felhívni a figyelmet az öngondoskodás, a tájékozottság, a folyamatos informálódás és a pénzügyi tisztán látás

fontosságára. Érdeemes tisztában lenni, milyen lehetőségek közül lehet választani, mit támogat az állam különböző kedvezményekkel, melyik befektetés milyen kockázatokat hordoz, stb., Magát a döntést viszont minden háztartásnak önállóan kell meghoznia, vállalva ezzel annak súlyát és hússzú távra kiható hatásait.

IRODALOMJEGYZÉK

N. GREGORY MANKIW: Makroökonómia, Budapest, Osiris Kiadó, 1999

1993. évi XCVI. törvény az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak működéséről

1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról

1998. évi LXVI. törvény az egészségügyi hozzájárulásról

HVG Adókülönszám 1997 – 2010 közötti számai

http://www.mfor.hu/cikkek/A_lakossagi_megtakaritasokban_rejlik_a_magyar_gazdasag_jovoje.htm, Letöltés dátuma: 2010. november 8.

http://www.piacprofit.hu/kkv_cegblog/ceghirek/szuperszenzor lett_a_nyero/ Letöltés dátuma: 2013.01.28.

http://insiderblog.hu/hazai-palya/2012/08/14/startup-kutatas_1resz/ Letöltés dátuma: 2013.02.07.

<http://www.mediapiac.com/marketing/piac/Mitol-lesz-sikeres-egy-startup/8140/> Letöltés dátuma: 2013.02.15.

<http://diakhitel.hu/index.php/hu/diakhitel-kozpont-zrt/cegtortenet> Letöltés dátuma: 2013.03.22.

<http://diakhitel.hu/index.php/hu/diakhitel-20/erdeklodom/miert-elonyos-a-diakhitel2> Letöltés dátuma: 2013.03.23.